

Bogusław Gałka

Wkład władz starostwa powiatowego w Wałczu w rozwój i zarządzanie turystyką w powiecie wałęckim w latach 1998-2010

Ekonomiczne Problemy Usług nr 79, 555-582

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Bogusław Galka

Akademia Morska w Gdyni

**WKŁAD WŁADZ STAROSTWA POWIATOWEGO W WĄLCZU
W ROZWÓJ I ZARZĄDZANIE TURYSTYKĄ
W POWIECIE WĄLECKIM W LATACH 1998–2010**

Wstęp

Celem artykułu jest ukazanie wkładu władz Starostwa Powiatowego w Wąlczu w rozwój i zarządzanie turystyką w trzech kadencjach Rady Powiatu. Problematykę tę sygnalizowano już z różnym nasileniem na sesjach Rady Powiatu od 1998 roku, posiedzeniach Zarządu Powiatu, Komisji Edukacji Kultury i Sportu w pracach Wydziału Oświaty, Kultury, Turystyki i Sportu Starostwa Powiatowego w Wąlczu. Przy Starostwie Powiatowym w Wąlczu działa też Powiatowy Zespół ds. Wypoczynku Dzieci i Młodzieży.

Zadania w zakresie turystyki i kultury fizycznej w jednostkach samorządu terytorialnego regulują następujące akty prawne: Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie powiatowym¹ i Ustawa z dnia 18 stycznia 1996 roku o kulturze fizycznej. Pierwsza przypisuje powiatowi zadania publiczne o charakterze ponadgminnym w zakresie kultury fizycznej i turystyki, a druga nakłada na jednostki samorządu terytorialnego tworzenie warunków prawno-organizacyjnych i ekonomicznych do rozwoju wspomnianych dziedzin.

¹ Ustawa z dnia 5.06.1998 roku o samorządzie powiatowym, tekst jednolity DzU 2001, nr 142, poz. 1592 z późn. zm. zwana dalej ustawą o samorządzie powiatowym.

Powiat wałecki nie ma własnych placówek kultury fizycznej, sportu i turystyki – należą one do gmin. Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji w Wałczu jest prowadzony przez Urząd Miejski w Wałczu, a Ośrodek Przygotowań Olimpijskich na Bukowinie – przez Ministerstwo Sportu w Warszawie. Do zadań własnych realizowanych przez powiat należy prowadzenie turystyki i instytucji z nią związanych. Dziedzina ta jest powiązana z kulturą fizyczną, co określa Ustawa z dnia 25.10.1991 roku o organizacji i prowadzeniu działalności kulturalnej oraz Ustawa z dnia 18.01.1996 roku o kulturze fizycznej. W ustawach tych powiatom przypisano między innymi następujące zadania: „Powiaty przyjęły od administracji rządowej do prowadzenia instytucje kultury fizycznej, turystyki i wypoczynku działające na terenie danego powiatu”. Z turystyką bezpośrednio powiązane są pokrewne dziedziny, od których zależy jej rozwój. Starosta jest organem w sprawach dotyczących ochrony przyrody, prowadzi rejestr pomników przyrody, użytków ekologicznych, zespołów przyrodniczo-krajobrazowych oraz indywidualnych form ich ochrony. Wyraża zgodę na zmianę przeznaczenia terenu, na którym znajduje się starodrzew. Sprawuje też kontrolę nad przestrzeganiem przepisów o ochronie przyrody w trakcie jej turystycznego wykorzystania.

Literatura naukowa dotycząca turystyki prezentuje na ogół wyniki badań przeprowadzonych wśród korzystających z tej formy rekreacji oraz przedstawia koncepcje intensyfikacji tej dziedziny działalności gospodarczej i wspierania legislacyjnego i finansowego. Na temat powiatu wałeckiego literatura jest raczej skromna. Największy i chyba jedyny wkład wnieśli badacze tego zagadnienia z Uniwersytetu Szczecińskiego. Interesowali się turystyką i rekreacją w województwie zachodniopomorskim, w tym między innymi w powiecie wałeckim [Kubicki, Kulbaczewska, 2008; Jasnowska, 2002; Kokowski, 1972; Ptaszyńska, 1972]. W województwie pomorskim problematyką tą zajmuje się między innymi Marzena Wanagos [2008].

Literatura popularnonaukowa związana z tą sferą działalności koncentruje się na przedstawianiu form uprawiania turystyki oraz propagowaniu miejsc i obiektów godnych przebywania bądź zobaczenia. W wyniku aktywności władz Starostwa Powiatowego i burmistrza Wałcza, Zdzisława Tuderka, w minionym dziesięcioleciu ukazały się popularne pozycje z zakresu turystyki prezentujące walory krajoznawczo-turystyczne powiatu wałeckiego². Nie ma natomiast aktualnej publikacji kompleksowo ukazującej obecny stan bazy turys-

² Zob. literaturę dołączoną do artykułu.

tycznej, obiektów godnych polecenia, szlaków turystycznych pieszych i wodnych w powiecie wałeckim.

Turystyka jest skomplikowanym zjawiskiem ekonomicznym i jak każda inna dziedzina gospodarki wymaga nakładów. Współcześnie pochodzą one z trzech źródeł: 1) od władz samorządowych – w przypadku powiatu wałeckiego są częścią wydatków budżetowych starostwa i poszczególnych gmin; wszelkie inwestycje w tę dziedzinę to zadania własne powiatu lub gmin; 2) ze źródeł zewnętrznych – są to na ogół dotacje lub fundusze unijne; 3) od prywatnych osób podejmujących działalność gospodarczą w turystyce. Ocena stopnia rozwoju turystyki jest uzależniona, według R. Kubickiego i M. Kulbaczewskiej, od następujących zmiennych diagnostycznych: „Liczby miejsc noclegowych na powierzchnię (w km kwadratowych), liczby turystów na liczbę ludności, liczby udzielonych noclegów na liczbę ludności, udział hoteli i restauracji w podmiotach gospodarczych ogółem, wskaźnika wykorzystania pojemności noclegowej – mierzonego liczbą dni w roku, w ciągu, których zajęte było jedno miejsce noclegowe” [Kubicki, Kulbaczewska, 2008, s. 114]. W celu określenia stopnia rozwoju turystyki w wybranych gminach województwa zachodniopomorskiego wprowadzili pojęcie syntetycznej miary rozwoju turystyki (SMR). Według ich wyliczeń miejska gmina Wałcz i wiejska gmina Wałcz w 2000 roku miały najniższy poziom rozwoju [Kubicki, Kulbaczewska, 2008].

Jednym z optymalnych sposobów prowadzących do intensyfikacji ruchu turystycznego jest informacja. Problem ten poruszył A. Panasiuk [2008] w opracowaniu *Rola informacji w rozwoju regionalnej gospodarki turystycznej*. Przy okazji autor, powołując się na W.W. Goworeckiego, wyjaśnia pojęcie „regionalna gospodarka turystyczna”. Jest to według A. Panasiuka „kompleks różnorodnych funkcji gospodarczych i społecznych bezpośrednio i pośrednio rozwijanych w celu zaspokojenia wzrastających potrzeb człowieka na dobra i usługi turystyczne” [2008, s. 147]. Wracając do przewodniego tematu, czyli informacji turystycznej, wspomniany autor tak precyzuje to pojęcie: „jest to uporządkowany system danych o produkcie turystycznym wraz z warunkami ich gromadzenia i udostępniania, służący podmiotom strony podażowej i popytowej rynku turystycznego, prowadzony w układzie przestrzennym (krajowym, regionalnym, lokalnym) organizacyjnym i /lub komercyjnym przez podmioty zainteresowane aktywnością sprzedaży oferty turystycznej” [Panasiuk, 2008, s. 149–150; Meyer, 2006].

Zadania i funkcje władz samorządowych wobec przedsiębiorczości turystycznej są różnie określane. B. Filipiak określa je następująco: „Działania władz samorządowych są podstawowym czynnikiem wpływającym na przedsiębiorczość lokalną, dynamikę rozwoju i zaspakajania potrzeb społecznych. Organy władz samorządowych stanowią otoczenie dla przedsiębiorstw, gdyż w znacznym stopniu stanowią o podstawowych parametrach wpływających na warunki ich działania. Tworzą one lub nie przyjazny klimat dla rozwoju biznesu, a ze względu na swoje ustawowe zadania i charakter są potencjalnie naturalnym, instytucjonalnym sojusznikiem dla wszelkiej aktywności gospodarczej i społecznej” [2008, s. 39]. Spośród sześciu podstawowych rodzajów turystyki: poznawczej, wypoczynkowej, kwalifikowanej, zdrowotnej, biznesowej i religijnej, w powiecie wałęckim dominują dwie pierwsze.

Władze Starostwa Powiatowego, mając na uwadze interesy miejscowego biznesu i wzrost poziomu życia zamieszkującej ludności między innymi przez rozwój turystyki, mają statutowy obowiązek popierać organizacje zrzeszające przedsiębiorców i uwzględniać ich postulaty, przystosowywać szkolnictwo, szczególnie zawodowe, do potrzeb rynku, rozwijać różne formy rekreacji i turystyki, pozyskiwać środków finansowe z zewnątrz oraz podejmować próby wdrażania najnowszych osiągnięć nauki w priorytetowe dziedziny miejscowej gospodarki [Filipiak, 2008; Parysek, 1997; Bończak-Kucharczyk i wsp., 1998].

Powiat wałęcki ma znakomite warunki do rozwoju turystyki. Bogactwo i różnorodność pomników przyrody, świeckie i sakralne zabytki, Muzeum Ziemi Wałęckiej, pozostałości Wału Pomorskiego, liczne jeziora i rzeki, szlaki turystyczne, zamki, zajazdy, pensjonaty, ośrodki żeglarskie to wielkie dziedzictwo kulturowe tych ziem. W sumie obiekty te sprzyjają rozwojowi ruchu turystycznego i przyczyniają się do aktywizacji gospodarczej powiatu wałęckiego. Turystyka jest jedną z dziedzin promujących powiat wałęcki. O atrakcyjności turystycznej powiatu wałęckiego decydują następujące elementy: lasy, stanowiące 54% powierzchni, podlegające ochronie prawnej, 147 jezior o powierzchni powyżej 1,0 ha lustra wody, które zajmują obszar 4438 ha. Do I klasy czystości należały w 2004 roku jeziora: Martew o powierzchni 69,17 ha usytuowane w gminie Tuczo oraz Piasecznik o powierzchni 62,97 ha, które znajduje się w gminie Człopa. Do II klasy czystości, według danych z 1995 roku, należało jezioro Wielki Bytyń, które jest rezerwatem o powierzchni 864 ha lustra wody. Wyspy jeziora zagospodarowane są domkami letniskowymi, na części brzegów jeziora znajdują się plaże, miejsca kempingowe i domki letniskowe. Powiat

wałeckie to część Pojezierza Wałeckiego, w którego skład wchodzi pięć gmin: trzy gminy miejsko-wiejskie (Człopa, Mirosławiec, Tuczno), wiejska gmina Wałcz i miejska gmina Wałcz z siedzibą Starostwa Powiatowego. Powiat wałecki liczy 1407 km² powierzchni, na której zamieszkuje 57 tys. mieszkańców, w tym około 40% na wsi [„Dobry klimat”...].

W powiecie wałeckim jest sześć zespołów tworzących rezerwaty przyrody: 1) Stary Załom (0,95 ha), florystyczny, zlokalizowany w gminie i Nadleśnictwie Człopa, Leśnictwo Golce, pod ścisłą ochroną; 2) Rosiczki Mirosławskie (11,81 ha), torfowiskowy w gminie i Nadleśnictwie Mirosławiec, pod ścisłą ochroną; 3) Mszary Tuczyńskie (6,10 ha), torfowiskowy, miasto Tuczno pod częściową ochroną; 4) Glinki (15,7 ha), las liściasty w sąsiedztwie lasów sosnowych i bagnistych terenów, drzewa takich gatunków, jak grąb, łęg wiązowy, buk, 170-letnie dęby i buki mierzące ponad 30 m wysokości i o obwodzie pnia do 500 cm, umiejscowione na terenie Leśnictwa Rudnica, podlegają one ochronie częściowej w gminie i Nadleśnictwie Wałcz, 5) Golcowe Bagno (123,83 ha), torfowisko usytuowane w gminie i Nadleśnictwie Wałcz, 6) Wielki Bytyń (1826,55 ha), w tym 897 ha lasów, oraz jezioro Wielki Bytyń z zatokami, jezior Zamieć Nakielska, Mała Kępa i Bytyniec. Przedmiotem ochrony są zespoły krajobrazowe, flora, fauna, położone w gminie i Nadleśnictwie Mirosławiec, Tuczno, Wałcz. W kompleksie tym występują rzadkie gatunki, takie jak pijawka, rak, wydra, bóbr, orzeł bielik, orzeł krzykliwy, tracz nurogeś, czarny bocian, puchacz. Atrakcją jest stado żubrów nizinnych liczące 44 sztuki, wprowadzone w 1980 roku.

Na uwagę zasługuje atrakcyjny Ośrodek Edukacji Przyrodniczej, Leśnej i Ekologicznej z pawilonem dydaktyczno-wystawowym. Na zewnątrz znajduje się ogród botaniczno-dendrologiczny ze ścieżkami przyrodniczymi i roślinnością oraz drzewami, na których są tabliczki informujące o ich nazwach i pochodzeniu. Ośrodek ten należy do Nadleśnictwa Wałcz i zlokalizowany jest w Morzycach, leżących w obrębie miasta Wałcza.

Przez Wałcz i okolice przebiegają szlaki turystyczne piesze i rowerowe, na ogół dobrze oznakowane. W latach 2003–2004 i 2009–2010 odnowiono je staraniem Stowarzyszenia Gmin Pojezierza Wałeckiego w Wałczu. Szlaki wodne natomiast dostosowane są do spływów kajakowych i jest ich kilka, np. szlak wodny rzek: Dobrzycy, Pilawy, Cieszynki, Gwdy i Rurzycy im. Jana Pawła II.

Kąpieliska są dopuszczone do użytkowania w każdym sezonie na podstawie decyzji Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w Szczeci-

nie, a dotyczy to następujących jezior: Raduń w Wałczu, Liptowskiego i Tuczo w Tucznie, Wielki Staw (Młyńskie) w Człopie, Wielki Bytyń w Drzewoszewie i Nakielnie, Kosiakowo w Mirosławcu, Łubianka w Ostrowcu, Zdbiczno w Zdbicach³.

Do obiektów turystycznych należy zakwalifikować pozostałości umocnień tworzących Wał Pomorski z lat 1934–1945, tak zwaną górkę magnetyczną przy trasie Strączno–Rutwica w gminie Wałcz, charakteryzującą się anomalią magnetyczną, czyli poruszaniem się przedmiotów pod górę, co jest sprzeczne z prawami fizyki obowiązującymi na ziemi. Dotychczas żaden instytut naukowy nie zainteresował się tą osobliwością. Są też obiekty pamięci narodowej, takie jak Muzeum Ziemi Wałeckiej w Wałczu, Muzeum Walk o Wał Pomorski w Mirosławcu, Cmentarza Wojskowy zlokalizowany w Wałczu-Bukowinie, Skansen Bojowy w Zdbicach, gmina Wałcz. Nie można pominąć zabytków kultury materialnej zlokalizowanych na terenie powiatu wałeckiego. Są to 24 kościoły i kaplice oraz 46 parków dworskich, dworki i pałace. Na uwagę zasługują produkty turystyczne, czyli szlak umocnień Wału Pomorskiego, Wałecka Pętla Turystyczna oraz Park Linowy w Rudnicy. Publicznymi instytucjami obsługującymi ruch turystyczny są: Centrum Informacji Turystycznej i Gospodarczej w Wałczu, Centrum Informacji Turystycznej w Człopie, Stowarzyszenie Gmin Pojezierza Wałeckiego w Wałczu.

Warunkiem rozwoju i intensyfikacji turystyki jest baza turystyczna. W gminach powiatu wałeckiego jest łącznie 1420 stałych miejsc noclegowych. Najbardziej okazały jest Centralny Ośrodek Sportu COS Wałcz-Bukowina zlokalizowany nad jeziorem Raduń. Położony jest w odległości 2,5 km od centrum miasta, przy trasie E22 w kierunku Gorzowa Wielopolskiego. Ośrodek powstał na bazie istniejącego jeszcze przed 1939 rokiem niemieckiego centrum sportowego. W latach 80. XX wieku został rozbudowany na potrzeby takich dyscyplin sportowych, jak kajakarstwo i wioślarstwo. Udostępnia swoje obiekty i urządzenia sportowe osobom indywidualnym i grupom zorganizowanym, między innymi hotel, krytą pływalnię o długości 25 m, brodzik, zjeżdżalnię, cztery sauny, wypożyczalnię rowerów wodnych, kajaków, łodzi wiosłowych, nart wodnych wraz z holowaniem. Łącznie z internatem ma 228 miejsc noclego-

³ Wszystkie informacje na temat działalności powiatu wałeckiego (jeśli nie podano inaczej) pochodzą z dokumentów udostępnionych przez Starostwo Powiatowe w Wałczu. Były to przede wszystkim protokoły z posiedzeń Rady Powiatu, Zarządu Powiatu, informacje o współpracy itp.

wych, jadalnię na 180 miejsc, salę bankietową, 5 sal konferencyjnych na 815 miejsc, gabinety lekarskie i gabinety odnowy biologicznej.

Obiektem ogólnie dostępnym jest usytuowany w centrum Wałcza hotel „Biały Domek” dysponujący 26 pokojami z łazienkami, restauracją, barem i parkingiem. Typowo turystyczny jest hotel Miejskiego Ośrodka Sportów i Rekreacji umiejscowiony nad jeziorem Raduń wraz ze stołówką, 75 miejscami noclegowymi, własną plażą ze zjeżdżalnią o długości 50 m, wypożyczalnią kajaków. Funkcjonuje od 1992 roku w miejscu dawnej, skromnej siedziby Ligi Przyjaciół Żołnierza, która zajmowała się, między innymi, szkoleniami żeglarskimi. W roku 2004 zakończył się kapitalny remont tego obiektu. Na terenie ośrodka znajduje się boisko do piłki plażowej, treningowe boisko piłkarskie, przystań kajakowa i hangary na sprzęt wodny. W sezonie letnim na zamówienie po jeziorze Raduń kursuje statek „Delfin”. Turyści mogą też korzystać z Hotelu 107 Szpitala Wojskowego, w którym są pokoje zwykłe z łazienkami i o podwyższonym standardzie, Domu Wędkarza z dziesięcioma pokojami, zlokalizowanym w śródmieściu, nad Jeziorem Zamkowym. Na obrzeżach miasta, przy drodze krajowej nr 10 w kierunku Szczecina, jest motel „Za grosik” z siedmioma pokojami dwuosobowymi i restauracją. W Mirosławcu jest Hotel Wojskowy z ośmioma pokojami, w tym trzema z łazienkami. W odległości 6 km od Mirosławca, w pobliżu jeziora Orle, znajduje się pensjonat „Orle” z 11 pokojami, w tym sześcioma z łazienkami. W Łowiczu Wałeckim, przy drodze krajowej nr 10, turyści mają do dyspozycji 20 pokoi jedno-, dwu- i trzyosobowych z łazienkami i restauracją. W Tucznie, w Domu Pracy Twórczej SARP w XIV-wiecznym zamku Wedłów-Tuczyńskich, jest 86 miejsc noclegowych, w tym 36 pokoi z łazienkami, i sala konferencyjna. Nieopodal znajduje się gościniec „Dobrawa” z 20 pokojami z łazienkami, restauracją i parkingiem. W gminie Tuczo, w Nowej Studnicy, funkcjonuje pensjonat jeździecki „Landa” z 34 miejscami noclegowymi, 20 końmi, kortem tenisowym i boiskiem do kometki. W okresie letnim organizuje spływy kajakowe. Poza tym usługi hipiczne prowadzi stadnina koni Pawła Sobeckiego w Rusinowie, gmina Tuczo, który ma 50 koni, krytą ujeżdżalnię długości 100 m, instruktorów i kawiarnię. Andrzej Gos, zamieszkały w Tucznie-Wybudowanie, ma 18 koni przewidzianych dla turystów. Na uwzględnienie zasługują schroniska młodzieżowe. Działają one na podstawie Ustawy o systemie oświaty z dnia 7.09.1991 roku i Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z 7.03.2005 roku. Kierują się też własnym regulaminem wewnętrznym, określającym organizacyjne zasa-

dy funkcjonowania. Nadzór pedagogiczny nad schroniskami sprawuje Zachodnio-Pomorski Kurator Oświaty. Dyrektor jest organem schroniska. Schroniska są publicznymi placówkami, wykonującymi zadania edukacyjne, turystyczne, krajoznawcze i sportowo-rekreacyjne. Zapewniają młodzieży i dorosłym warunki do czynnego i systematycznego uczestniczenia w aktywnym wypoczynku oraz poznawaniu bliższego i dalszego otoczenia.

W dziedzinie turystyki schroniska wykonują następujące zadania: rozwijają zainteresowania regionem, kształtują postawy społecznie pożądane, interpersonalne, poznawania przyrody, wrażliwość estetyczną, wyrabiają nawyki racjonalnego organizowania i spędzania czasu wolnego w dobranym towarzystwie, integrują działalność pozalekcyjną młodzieży, współpracują z organizacjami społecznymi zajmującymi się turystyką w kraju i poza granicami, organizują wycieczki, zloty oraz współdziałają w organizacji krajowych i zagranicznych imprez, organizują wymiany i szkolenia grup turystycznych, przyczyniają się do integracji europejskiej, koordynują współpracę między klubami szkolącymi młodzież w kraju i poza granicami. Funkcjonują one tylko w okresie wakacji. Największe jest schronisko w Gimnazjum nr 2 w Wałczu, które ma 120 miejsc noclegowych, nagłaśnianą halę sportową i boisko. Dobre warunki proponuje Schronisko PTSM przy ul. Zdobywców Wału Pomorskiego. Jest tam 25 miejsc noclegowych, kuchnia z pełnym wyposażeniem, świetlica, parking. W Hankach, gmina Mirosławiec, Schronisko PTSM w Wałczu od lipca do końca września proponuje noclegi grupom liczącym do 25 osób. Taką samą liczbę turystów może przyjąć schronisko w miejscowości Martew, gmina Tuczo. Jest ono zlokalizowane na trasie czerwonego szlaku turystycznego, biegnącego z Człopy przez Tuczo, Wałcz do Nadarzyc, szlaku zielonego z Żelechowa przez Człopę do Tuczo oraz regionalnej trasy rowerowej. Do dyspozycji jest też internat Szkoły Mistrzostwa Sportowego w Wałczu.

Nie sposób pominąć stanic harcerskich, które funkcjonują w okresie wakacji letnich. W odległości 2 km od Ostrowca, gmina Wałcz, w lesie usytuowane jest Stanica Harcerska, podobne znajdują się w Strącznie, Zdbicach, Czechyniu, Tuczo i w Marcinkowicach oraz w gminie Mirosławiec w miejscowości Piecnik. W tej samej gminie w Drzewoszewie jest Stanica Wodna WOPR, zlokalizowana nad jeziorem Bytyń w strefie Bytyńskiego Parku Krajobrazowego.

W intensyfikacji turystyki ważne znaczenie mają ośrodki wczasowe, lecz nie są one objęte oddziaływaniem Starostwa Powiatowego w Wałczu⁴. W gminach i miastach Wałcz, Człopa, Tuczno, Mirosławiec w okresie lata czynne są, na ogół, prywatne pola namiotowe.

W pierwszej kadencji Rady Powiatu w Wałczu (1999–2002) pomimo ogromnych trudności z pokonywaniem problemów bezrobocia, braku środków finansowych, walki z patologiami społecznymi, utrzymaniem Szpitala Powiatowego, nie pominięto problematyki turystyki w powiecie wałęckim. Zajęto się nią na XXI, XXVIII sesjach Rady Powiatu w latach 2000 2001 I kadencji. Komisja Edukacji, Kultury i Sportu Rady Powiatu w planie pracy na 1999 rok uwzględniła współpracę z komisjami rad miast i gmin powiatu wałęckiego zajmującego się tematyką turystyczną. W marcu 1999 roku utworzono Wydział Oświaty Kultury Turystyki i Sportu w Starostwie Wałęckim, którego kierownikiem został Józef Kropielnicki. Powstała struktura organizacyjna zajmująca się statutowo, między innymi, problematyką turystyki w powiecie.

W sierpniu 1999 roku Starostwo Powiatowe w Wałczu przygotowało *Program rozwoju turystyki na Pojezierzu Wałęckim do 2005 r.* Miał on za zadanie ukazać stan rozwoju turystyki, posiadaną bazę oraz urządzenia i infrastrukturę związaną z turystyką, a następnie stworzyć ramy i wstępne założenia rozwoju tej dziedziny na Pojezierzu Wałęckim do 2005 roku. Ponadto miał pobudzić lokalną inwencję, innowacyjność i pomysłowość przedsięwzięć. Uwzględniono założenia rządowe, przewidujące wspieranie procesów tworzenia celowych związków gmin, które otrzymywałyby od tworzących jednostek administracyjnych możliwie szerokie uprawnienia i zadania w zakresie tworzenia produktów turystycznych i rozwoju struktury turystycznej. Efektem organizacyjnym tych założeń było utworzenie Stowarzyszenia Gmin Pojezierza Wałęckiego z siedzibą w Wałczu oraz powołanie Lokalnego Biura Rozwoju Turystyki. Do jego zadań statutowych należało: obsługa administracyjna Stowarzyszenia Gmin,

⁴ Są to następujące ośrodki: Wojskowy Ośrodek Wypoczynku Doraźnego w Nakielnie nad jez. Bytyń, Ośrodek Wypoczynkowy Państwowej Komunikacji Samochodowej Wałcz nad jez. Zdbiczno, Ośrodek Rehabilitacyjno Wypoczynkowy „Sinogal” Wałcz nad jez. Zdbiczno, Ośrodek Wypoczynkowy „Elsen” Ośrodek Wczasowo-Wypoczynkowy Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Tucznie, Ośrodek Wczasowy w Tucznie nad Jez. Liptowskim (prywatny), Ośrodek Wypoczynku Letniego „Biesiada” w Tucznie nad jez. Tuczno (prywatny). W gminie Człopa Ośrodek Wczasowy „Sosenka” nad Jez. Młyńskim gmina Mirosławiec, Ośrodek Żeglarski „Philips Lighting Poland SA” Ośrodek Wczasowy Huty Szkła „Ujście” SA, Baza Piłskiego Okręgowego Związku Żeglarskiego, Przystań TKŻ „Bryza” – wszystkie zlokalizowane są w Drzewoszewie.

realizacja uchwał i przedsięwzięć inicjowanych przez Stowarzyszenie. Miało też skupić się na koordynacji i korelacji inicjatyw poszczególnych gestorów z zakresu turystyki na Pojezierzu Wałęckim, działaniach kompleksowych związanych z tworzeniem i funkcjonowaniem systemów informacji, promocją turystyczną, monitorowaniem ruchu turystycznego na Pojezierzu Wałęckim.

Wspólne posiedzenie Komisji Sportu i Turystyki Rady Powiatu i Rady Miejskiej odbyło się 18 października 1999 roku w Wałczu. Uzgodniono podjęcie działań zmierzających do: 1) wspólnego organizowania imprez sportowo-turystycznych rangi powiatowej i wyższej; 2) partycypacji w kosztach utrzymania obiektów, na których będą się odbywać wspomniane imprezy; 3) powołania Powiatowego Centrum Informacji Turystycznej koordynującego prace biur informacji w gminach; 4) wspólnego dbania o szlaki turystyczne oraz przygotowywanie nowych; 5) wspólnego organizowania imprez turystycznych (rajdów, sptywów).

W roku 1999 przyjęto następujące założenia rozwoju produktów turystycznych w powiecie wałęckim w latach 2001–2005: 1) turystyka krajowa pozostanie głównym elementem rynku turystycznego; 2) w turystyce przyjazdowej na Pojezierze Wałęckie dominować będą turyści z sąsiednich krajów; 3) sektor prywatny pozostanie siłą napędową rozwoju branży turystycznej; 4) zwiększenie konkurencyjności turystyki na Pojezierzu Wałęckim w porównaniu z regionami o podobnych lub zbliżonych walorach turystycznych.

Nawiązując do przedstawionych zadań, z inicjatywy starosty Henryka Wojtasika od czerwca 1999 roku do września 2000 roku odbyło się wiele spotkań z zainteresowanymi gminami i starostami dorzecza Drawy. Ich celem było przygotowanie się do wspólnych przedsięwzięć inwestycyjnych związanych z ochroną środowiska Drawy, Drawieńskiego Parku Narodowego i Drawskiego Parku Krajobrazowego oraz rozwojem ruchu turystycznego w tym regionie. Zadania te miały być realizowane ze środków pomocowych Funduszu ISPA; 27 września 1999 r. list intencyjny w tej sprawie podpisało 18 gmin i 6 starostw.

W listopadzie 1999 roku komunalny Związek Celowy Gmin Pomorza Zachodniego „Pomerania” w Szczecinie wydał folder *Auf andere Seite der Oder*, w którym przedstawiono walory turystyczne powiatu wałęckiego. Publikację tę skierowano na rynek niemiecki. W roku 1999 informacją turystyczną zajmował się tylko Referat Rozwoju Gospodarczego i Promocji Miasta Wałcza, co nie odpowiadało rozmachowi podjętych prac organizacyjnych w sferze turystyki.

W roku 2000 przy dużym organizacyjnym zaangażowaniu Starostwa Wałeckiego uruchomiono w Wałczu Centrum Informacji Turystycznej i Gospodarczej. Poza tym informacje turystyczne znajdowały się w materiałach promocyjnych na targach ITP w Berlinie, GLOB w Katowicach, Warsaw-Tur w Warszawie oraz w Tur-Salonie w Poznaniu. Aktywność starostwa w dziedzinie turystyki w pierwszych miesiącach funkcjonowania powiatu wałeckiego, chociaż jeszcze stosunkowo skromna, przyniosła nadspodziewane efekty. W roku 1999 Wałcz znalazł się wśród 10 najpopularniejszych miejscowości turystycznych w Polsce – plebiscyt ogłosił wrocławski tygodnik „Sport i Turystyka”.

Doświadczenia z pierwszego roku pracy samorządu powiatowego w Wałczu zachęciły do kontynuowania i rozwijania współpracy w takich dziedzinach, jak turystyka, sport i edukacja. Dostrzegano w nich ważne czynniki promocji całego regionu. Komisja Samorządowa Rady Powiatu podjęła działania mające na celu wspieranie rozwoju gospodarczego ze szczególnym ukierunkowaniem na rozwój bazy turystycznej i wypoczynkowej. Od roku 2001 działalność inwestycyjna gmin była już nastawiona na rozwój turystyki. Staraniem Stowarzyszenia GPW corocznie wydawano kalendarz imprez sportowo-rekreacyjnych i kulturalnych gmin. Zainwestowano znaczne środki finansowe w reaktywowanie szlaku kajakowego Wałęcka Pętla Kajakowa o długości 45 km. Gmina Mirosławiec podjęła budowę ścieżki pieszo-rowerowej na osiedle wojskowe. Nadleśnictwo Mirosławiec wytyczyło nowy, pieszy szlak turystyczny w okolicy rezerwatu Rosiczki Mirosławieckie o długości 22 km, Starostwo Powiatowe corocznie wspiera finansowo imprezy turystyczno-rekreacyjne w wysokości od 50 tys. zł do 70 tys. zł.

Pierwszy sezon turystyczny po wprowadzeniu nowej organizacji administracyjnej kraju w powiecie wałeckim, pomimo słabości bazy turystycznej, był imponujący pod względem liczebności. Świadczyło to o atrakcyjności miejsc, które odpowiadały przebywającym. W roku 1999 Wałcz i okolice odwiedziło 24 tys. turystów krajowych i 8 tys. zagranicznych. Tylko w Ośrodku Przygotowań Olimpijskich gościło około 6 tys. osób. Wykorzystanie bazy noclegowej w mieście wyniosło około 65%. W gminie Wałcz w 1999 roku przebywało około 2500 turystów, głównie w Zdbicach, Strącznie i w ośrodkach wypoczynkowych w Nakielnie. Na terenie gminy Wałcz nie było punktu informacji turystycznej. Informacje na ten temat znajdowały się na stronie internetowej oraz w biurze Stowarzyszenia Gmin Pojezierza Wałeckiego, które pełniło funkcję promocji gmin stowarzyszonych.

W gminie Człopa z istniejącej bazy noclegowej skorzystało około 2500 osób. Centrum Informacji Turystycznej funkcjonowało przy Miejsko-Gminnym Ośrodku Kultury i Sportu w Człopie. W gminie Tuczo wszystkie miejsca noclegowe zostały wykorzystane, czyli 95 miejsc w dwóch hotelach całorocznych, 470 w pięciu ośrodkach wczasowych, 500 miejsc na trzech polach namiotowych oraz 300 miejsc w dwóch stanicach harcerskich. W sezonie uruchomiono tylko jedno kąpielisko strzeżone przy Plaży Miejskiej w Tuczo. Turyści korzystali też z kilku niestrzeżonych kąpielisk. Na terenie gminy nie było jednak informacji turystycznej.

W gminie Mirosławiec w czterech ośrodkach wypoczynkowych w lipcu i sierpniu 1999 roku wykorzystano 179 miejsc noclegowych. Zajęte były również pola namiotowe dysponujące 300 miejscami. W Schronisku Młodzieżowym w Hankach turyści skorzystali z 72 noclegów. Nad jeziorem Wielki Bytyń nie było kąpielisk strzeżonych. Przebywający w tym regionie korzystali z dzikich miejsc położonych nad jeziorami: Drzewoszewo i Kosiakowo. Turyści korzystali z odnowionych pieszych, rowerowych i wodnych szlaków turystycznych. Działał jeden punkt informacji turystycznej, zlokalizowany i prowadzony przez Bosmanat na przystani Turystycznego Klubu Żeglarskiego „Bryza”. W roku 1999 Starostwo Powiatowe w Wałczu na funkcjonowanie schronisk młodzieżowych przeznaczyło 22 tys. zł., które odwiedziło 435 osób, wykorzystując 1238 noclegów. Na wymienione schroniska przyznano następujące kwoty: Hanki – 3800 zł, Martew – 5500 zł, Szwejca – 3800 zł, Wałcz – 8800 zł. Masowość ruchu turystycznego uświadomiła władzom powiatu wałeckiego konieczność podjęcia dalszych prac nad poprawą stanu bazy turystycznej ze względu na nieustannie rosnące zapotrzebowanie na tego typu usługi.

Przebieg sezonu turystycznego w powiecie wałeckim w pierwszym roku funkcjonowania powiatu pozostawiał też wiele do życzenia. Ówczesny inspektor Wydziału Oświaty, Kultury, Turystyki i Sportu, Roman Stanikowski, podsumowując stan i rozwój turystyki w powiecie wałeckim w 1999 roku, stwierdził: „Miasta i gminy powiatu wałeckiego realizują zbyt mało konkretnych przedsięwzięć pod wspólnym szyldem. Brak jest odważnych decyzji samorządów lokalnych w zakresie promocji i rozwoju turystyki. Organizacja kąpielisk strzeżonych oraz ich zabezpieczenie w zakresie ratownictwa jest na zbyt niskim poziomie lub wcale nie ma kąpielisk strzeżonych”. Przewodniczący Komisji Edukacji, Kultury i Sportu Bogdan Wankiewicz poparł zastrzeżenia zgłoszone przez R. Stanikowskiego. Wyraził zdumienie faktem oznakowania tylko trzech

kąpielisk w Wałczu i jednego w Tucznie jako strzeżone. Oznaczało to, że pozostałe w powiecie wałęckim były niedozwolone. Zwrócił uwagę na brak w powiecie profesjonalnej informacji turystycznej i słabą informację na temat szlaków turystycznych. Zauważył też zbyt małą liczbę imprez o charakterze turystycznym, takich jak turystyka kwalifikowana, rajdy i spływy kajakowe. Członek tej Komisji, Leszek Jóźwik, zwrócił się z następującym pytaniem: czy w roku bieżącym odbywały się imprezy turystyczne? Od R. Stanikowskiego otrzymał odpowiedź twierdzącą. Były to spływy kajakowe organizowane z inicjatywy PTTK w Wałczu. Typowo turystyczne nie mogły być zrealizowane, w jego ocenie, ze względu na trzy czynniki: informację i bazę turystyczną i fundusze. Podjęto też tematykę schronisk młodzieżowych. W rankingu tych placówek najlepiej wypadło schronisko w Szwecji, gmina Wałcz. Niekorzystnie natomiast przedstawiała się sytuacja w schronisku w Hankach, gmina Mirosławiec.

Komisja Edukacji, Kultury i Sportu, biorąc pod uwagę wszystkie zastrzeżenia, zalecenia i propozycje, wypracowała następujące wnioski dla Wydziału Oświaty Kultury Turystyki i Sportu: 1) zaplanować w budżecie na 2000 rok środki finansowe przeznaczone na otwarcie Powiatowej Informacji Turystycznej; 2) wspierać funkcje Stowarzyszenia Gmin Pojezierza Wałęckiego w Wałczu; 3) stale współdziałać z podmiotami prowadzącymi działalność gospodarczą w dziedzinie turystyki; 4) odbudować i odrestaurować regionalne zabytki oraz dostosować je do funkcji turystycznych; 5) opracować koncepcję rozwoju turystycznego gmin.

W roku 2000 odbyły się 22 imprezy turystyczno-rekreacyjno-sportowe o zasięgu powiatowym. Uczestniczyła w nich młodzież szkół gimnazjalnych i licealnych w Wałczu, Mirosławcu, Tucznie i Człopie. Środki finansowe na ich organizację pochodziły z budżetu powiatu. W dniach 9.04–16.04 2000 roku starosta wałęcki, Henryk Wojtasik, uczestniczył w szkoleniu starostów z Polski i Niemiec, które odbyło się w Willibald-Essen. Zostało ono sfinansowane ze środków PHARE, Kancelarii Rządu Nadrenii-Westfalii i Unii Europejskiej. Tematyka tego szkolenia dotyczyła między innymi turystyki, rozwijania infrastruktury gmin, powiatów oraz wspierania przedsiębiorczości. Należy odnotować również wizytę w maju 2000 roku na terenie powiatu wałęckiego, na zaproszenie starosty H. Wojtasika, delegacji przedstawicieli władz samorządowych powiatu Osnabrück. Na czele tej delegacji stali Karl Finkenmeyer, przedstawiciel władz wspomnianego powiatu, oraz burmistrz Bad Essen H. Hoffmeyer. W mieście tym mieszka duża grupa byłych mieszkańców Wał-

cza, którzy w latach 90. XX wieku zaczęli odwiedzać swoje rodzinne strony. Głównym powodem przyjazdu delegacji było nawiązanie współpracy gospodarczej i turystycznej między powiatem waleckim i powiatem Osnabrück [Chruścicki, 2000]. Podczas zorganizowanej z tej okazji wycieczki samolotowej goście mieli okazję oglądać ziemię walecką. Odbyli również przejażdżkę motorówką po Jeziorze Raduńskim⁵. Wizyta ta była kontynuacją i rozwinięciem na cały powiat wcześniejszej współpracy, sfinalizowanej umową partnerską między Wałczem a Werne, oficjalnie podpisanej 19 września 1992 roku w Werne, a w Wałczu nastąpiło powtórne jej podpisanie 2 maja 1993 roku. Założono w niej współpracę i wymianę kulturalną, wspólne organizowanie imprez turystycznych, sportowych i rekreacyjnych, w tym tak zwaną turystykę sentymentalną Niemców, którzy musieli te tereny opuścić w 1945 roku.

Na XVIII Sesji Rady Powiatu 20 czerwca 2000 roku B. Wankiewicz przedstawił informacje Zarządu Powiatu na temat stanu i rozwoju sportu oraz turystyki w powiecie waleckim. W jego ocenie następował systematyczny wzrost zainteresowania społeczeństwa tymi dziedzinami, co wymuszało na gminach modernizację i budowę obiektów sportowo-turystycznych. Zobowiązał się wspierać gminy przez działania organizacji pozarządowych prowadzące do rozwoju wspomnianych dziedzin, w tym przede wszystkim powiększania liczby baz noclegowych i hal sportowych. Za ważną sprawę uznał organizowanie popołudniowego czasu dla młodzieży. Postulaty B. Wankiewicza poparł L. Józwik. Wypowiedź B. Wankiewicza uzupełnił Józef Kropielnicki, naczelnik Wydziału Oświaty Kultury Turystyki i Sportu, informując o przeznaczaniu na sport 38 tys. zł w 1999 roku i 90 tys. w 2000 roku z budżetu powiatu na zakup sprzętu sportowo-turystycznego przez szkoły. Na sesji tej J. Różański zaaprobował fakt rozpoczęcia prac nad przygotowaniem *Strategii rozwoju powiatu waleckiego*. Zgłosił jednak następujące uwagi i wnioski: 1) zakwestionował realizację wyznaczonych celów za pomocą środków finansowych pochodzących z zewnątrz; 2) cele i zadania w poszczególnych gminach nie zostały uszczegółowione; 3) nie przeprowadzono merytorycznej konsultacji z samorządami; 4) w przedstawionych do dyskusji materiałach nie ustalono celów na najbliższy okres średnioterminowy i długofalowy; 5) zabrakło określenia sposobów realizacji przyjętych zadań; 6) nie uwzględniono powiązań strategii rozwoju powiatu

⁵ Informacje te pochodzą z rozmowy, którą autor przeprowadził z byłym starostą Henrykiem Wojtasikiem w jego domu w Tucznie we wrześniu 2010 r.

z gminami i województwem zachodniopomorskim; 7) uznał za konieczne przeprowadzenie konsultacji w sprawach projektu strategii z grupami społeczno-zawodowymi. J. Sokołowski zwrócił uwagę na brak konsultacji wspomnianej strategii z Komisją Spraw Społecznych i Ochrony Zdrowia. Część opracowania była, w jego ocenie, nie do przyjęcia. W. Polcyn projekt strategii ocenił pozytywnie, a cały ten dokument uznał za solidnie przygotowany, który może być punktem wyjścia dyskusji i jego ewentualnego uszczegółowienia.

W połowie grudnia 2000 roku z inicjatywy starosty Henryka Wojtasika kontynuowano kontakty z powiatem Osnabrück z zamiarem podjęcia partnerskiej współpracy, w tym intensyfikacji wymiany turystycznej. Sprawa nie była łatwa ze względu na istniejące różnice w powierzchni i ludności i przychodach między obu powiatami. Powiat Osnabrück jest 1,5 razy większy pod względem obszaru i 6-krotnie więcej ma mieszkańców (354 tys.). Jego budżet wynosił 524 mln DM, a wałecki, licząc w markach, 9 mln. Występowały też znaczne dysproporcje w stopniu uprzemysłowienia i dziedzinach wytwórczości. Różnice te nie były jednak istotną przeszkodą w nawiązaniu współpracy.

Na XXI Sesji Rady Powiatu 3 listopada 2000 roku jeden z punktów obrad dotyczył rozwoju sportu i turystyki w powiecie wałeckim. Radni zwrócili uwagę na stosunkowo niewielkie środki przeznaczane na wspomniane dziedziny. Zobowiązali przewodniczącego Komisji Edukacji Komisji i Sportu, Bogdana Wankiewicza, do podjęcia starań o pozyskanie funduszy ze źródeł zewnętrznych. Środki finansowe zostały przyznane z Urzędu Marszałkowskiego w Szczecinie.

W kwietniu 2001 roku opublikowano kolejny folder w wersji polsko-niemieckiej o tematyce gospodarczej i turystycznej. Zamieszczono w nim oferty inwestycyjne gmin, a 70 podmiotów gospodarczych opublikowało swoje reklamy. Foldery rozprowadzono w Niemczech, w rejonie miasta Werne i powiatu Osnabrück, z okazji różnych imprez, a także na Targach Poznańskich.

W czerwcu 2001 roku Starostwo Powiatowe w Wałczu opracowało *Strategię rozwoju społeczno-gospodarczego powiatu wałeckiego do 2010 roku*. W dziedzinie turystyki przyjęto następujące założenia: 1) rozwijanie infrastruktury turystycznej i towarzyszącej; 2) zwiększenie dostępności komunikacyjnej; 3) odbudowywanie zabytków oraz dostosowanie ich do funkcji turystycznej; 4) rozwijanie bazy agroturystycznej; 5) wspieranie funkcji Stowarzyszenia Gmin Pojezierza Wałeckiego w Wałczu; 6) promowanie walorów krajoznawczych powiatu wałeckiego przez Centrum Informacji Turystycznej w Wałczu

i punktów informacji turystycznej w gminach; 7) wytyczenie i oznakowanie nowych szlaków turystycznych; 8) powiększanie bazy turystycznej w ścisłej korelacji z ochroną środowiska naturalnego; 9) pozyskiwania dostępnych środków finansowych; 10) współpraca na rzecz promocji powiatu. Był to ważny dokument określający zestaw przedsięwzięć w podstawowych dziedzinach działalności starostwa na okres nie krótszy niż 8–10 lat. Znaczenie tego typu dokumentu dla dalszego rozwoju powiatu bądź regionu B. Filipiak określił następująco: „Strategia jest więc tzw. dokumentem programowym, na podstawie, którego przedsiębiorcy mogą się zorientować w polityce władz, jej preferencjach, kierunkach udzielonego wsparcia czy też inwestycjach strukturalnych, ważnych do budowania więzi gospodarczej w biznesie. Dokument ten jest stabilny, gdyż w sytuacji braku jego realizacji, czy też drastycznych zmian, może stracić zaufanie władz samorządowych. Brak stabilizacji oznaczałoby niepewność warunków prowadzenia biznesu i brak równowagi” [*Strategia...*, 2001, t. 10, s. 327].

W lipcu 2001 roku *Strategia rozwoju powiatu wałeckiego* miała formę oficjalnego dokumentu Starostwa Powiatowego w Wałczu. Zakładał on następujące kierunki rozwoju: 1) objęcie ochroną środowiska znacznie większych terenów niż obecnie, w tym głównie lasów, i utworzenie Wałeckiego Parku Krajo-
brazowego, zmniejszenie zanieczyszczenia wód; 2) budowę i modernizację dróg; 3) podjęcie zdecydowanych działań w kierunku przywrócenia przewozów pasażerskich na trasie Piła–Wałcz–Stargard Szczeciński; 4) rozwijanie bazy turystycznej; 5) umacnianie znaczenia Wałcza skupiającego potencjał gospodarczy i społeczny; 6) pozyskiwanie nowych inwestorów i wyzwalanie inicjatyw wśród wałeckiej społeczności [Świątek, 2001]. B. Wankiewicz, przewodniczący Komisji Edukacji, Kultury i Sportu, zasugerował aktualizację danych wynikających z wprowadzonej reformy oświaty ze szczególnym uwzględnieniem turystyki szkolnej. W ocenie L. Józwicka projekt strategii nie ma dobrego poziomu, ponieważ zawiera wiele braków i w związku z tym wymaga uzupełnień w takich dziedzinach, jak oświata, kultura i turystyka. Poza tym taki dokument nie powinien być przygotowany przez jedną osobę. Przychylił się jednak do opinii przedmówców, uznających omawiany dokument za podstawę do dalszej pracy. J. Sokołowski uważał, że opracowanie to powinno być wcześniej poddane analizie w komisjach Rady Powiatu. W dokumencie tym turystyce wyznaczono następujące nadrzędne cele: rozwój funkcji turystyczno-rekreatyjnej rejonu oraz podniesienie jego konkurencyjności, wspólny, skoordynowany system promocji i informacji turystycznej powiatu, systemowa edukacja

turystyczna dzieci, młodzieży i dorosłych w celu pełnego wykorzystania infrastruktury i walorów turystycznych regionu Pojezierza Wałęckiego.

W drugiej połowie września 2001 roku przez 10 dni przebywała w Wałczu kolejna delegacja z Werne, Bad Essen i powiatu Osnabrück. Byli to nauczyciele z Bad Essen. Ruth Albel, Ralf Akerman i Jurgen Hinske zaproszeni zostali przez grono pedagogiczne z Gimnazjum nr 1 w Wałczu. Uczestniczyli w lekcji języka niemieckiego i wychowania fizycznego oraz zwiedzili szkołę. Byli zaskoczeni wysokim poziomem nauczania i dyscypliną uczniów. Spotkali się też z władzami Starostwa Powiatowego w Wałczu, a przedmiotem rozmów była organizacja w okresie letnim pobytu młodzieży niemieckiej w Wałczu. Środki finansowe na ten cel zaplanowano w budżecie powiatu. Nauczyciele Gimnazjum nr 1 otrzymali zaproszenie do Bad Essen.

Na XXVIII Sesji Rady Powiatu 30 października 2001 roku przedstawiono informację dotyczącą czasu wolnego młodzieży podczas roku szkolnego i wakacji, formy korzystania z boisk, sal gimnastycznych, prowadzenia nieodpłatnie zajęć w szkołach dla młodzieży oraz funkcjonowania schronisk młodzieżowych na terenie powiatu wałęckiego.

W marcu 2002 roku ukazała się mapa administracyjno-turystyczna powiatu wałęckiego i Pojezierza Wałęckiego. Na jej odwrocie opisano potencjał i bazę turystyczną (hotele, schroniska, pola kempingowe, domy wczasowe, gospodarstwa agroturystyczne, szlaki turystyczne, ciekawsze obiekty, miejsca i miejscowości). W prace nad tą mapą zaangażowało się Stowarzyszenie Pojezierza Wałęckiego i Stowarzyszenie Pojezierza Drawskiego. W maju 2002 roku Wydział Oświaty Kultury Turystyki i Sportu Starostwa Powiatowego w Wałczu przygotował trzy kalendaria: imprez sportowych, turystycznych i rekreacyjnych, o charakterze regionalnym i ponadregionalnym.

W czerwcu 2002 roku w powiecie wałęckim rozpoczęto organizowanie kursów agroturystycznych, które spotkały się z dużym zainteresowaniem. Organizacją turystyki zajmowały się władze gminne, które współpracowały w tej dziedzinie ze Starostwem Powiatowym w Wałczu, skąd otrzymywały wsparcie finansowe.

Na XXXIII Sesji Rady Powiatu I kadencji w sierpniu 2002 roku podjęto, między innymi, problem edukacji w liceach. Leszek Jóźwik w trakcie debaty nad profilem kształcenia w szkolnictwie wałęckim stwierdził: „Ponadto nie można zawężać zbyt mocno kierunków kształcenia, gdyż może się okazać to zgubne dla szkół, przykładowo powiat wałęcki w swoim rozwoju gospodarczym jako

jedną z podstawowych dziedzin uznaje rozwój turystyki i jeśli kształcenie młodzieży ukierunkowałoby ściśle na profil turystyczny, mogłyby wystąpić migracje młodzieży do innych powiatów w celu zdobycia innego rodzaju wykształcenia”. Biorąc pod uwagę te argumenty, uważał, że należy kształcić młodzież we wszystkich kierunkach, na które współczesna gospodarka zgłasza zapotrzebowanie. Dyrektorka Rolniczego Centrum Kształcenia Ustawicznego Dorota Matuszak-Klupczyńska na VII Sesji Rady Powiatu II Kadencji 29 sierpnia 2003 roku nawiązując do tego problemu, poinformowała, że w szkole jest kierunek turystyka i agroturystyka, na których są wykładane takie przedmioty, jak turystyka i usługi hotelarskie. Dodała też, że zainteresowanie tym kierunkiem jest bardzo duże. W jej ocenie ta dziedzina kształcenia zapewnia wykwalifikowaną kadre do obsługi ruchu turystycznego.

W dniach 21–22 listopada 2003 roku w Kołobrzegu odbyły się „Dni Województwa Zachodniopomorskiego”, w których uczestniczył powiat wałecki. Motywem przewodnim prezentacji, którą przygotował powiat wałecki, były informacje głównie związane z gospodarką i walorami turystycznymi ziemi wałeckiej. Podczas wystawy odbył się pokaz promujący Wałcz i okolice. Przedstawiono wiele ofert hoteli, zajazdów, gospodarstw agroturystycznych i hodowców koni, a wśród nich Centrum Marketingowo-Rekreacyjne „Ekomech Kołacz”, Klub Jeździecki „Korona”, pensjonat jeździecki „Landau”, ofertę PHU Grandem – organizatora polowań dewizowych. Ponadto „Dni Województwa Zachodniopomorskiego” były okazją do wypromowania największych firm i przedsiębiorstw z terenu powiatu wałeckiego. Zaprezentowano wyroby Fabryki Rowerowej „Romet”, produkty firmy odzieżowej „Graff”, grzejniki produkowane przez VNH Fabryka Grzejników SA, a także materiały reklamowe firm „Ekomech” Sp. z o.o., zajmującej się produkującą konstrukcji stalowych i kontenerów, i „Ekomech Trans” Sp. z o.o. – kompleksową realizacją inwestycji pod klucz.

Z okazji Dnia Lasu 7 lipca 2005 roku Nadleśnictwo Wałcz zorganizowało sympozjum zatytułowane *Lasy państwowe*, które odbyło się w Ośrodku Edukacyjno-Przyrodniczo-Ekologicznym „Morzycówka”. W trakcie sympozjum otwarto ogród botaniczno-dendrologiczny. Uczestnicy sympozjum wysłuchali dwóch referatów: *Państwowe Gospodarstwo Leśne – Lasy Państwowe* i *Gospodarka leśna w Lasach Państwowych*. Realizacja przyjętej w 2001 roku *Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego powiatu wałeckiego* w dziedzinie turystyki w 2004 roku przedstawiła się następująco: nastąpił rozwój infrastruktury tury-

stycznej i paraturystycznej. Staraniem Stowarzyszenia Gmin Pojezierza Wałęckiego corocznie publikowany był kalendarz imprez sportowo-turystycznych i kulturalnych gmin. W roku 2003 podjęto prace zmierzające do reaktywowania szlaku kajakowego „Wałęcka Pętla Kajakowa” o długości 45 km. W gminie Człopa oddano do użytku pasaż pieszo-rowerowy o długości 13 km. Gmina Mirosławiec podjęła się budowy ścieżki pieszo-rowerowej na osiedle wojskowe, a Nadleśnictwo Mirosławiec wytyczyło nowy, pieszy szlak turystyczny do rezerwatu „Rosiczki Mirosławieckie” o długości 22 km. Stowarzyszenie Gmin Pojezierza Wałęckiego uczestniczyło w 11 imprezach dotyczących turystyki w kraju i za granicą. Utrzymano i aktualizowano stronę internetową powiatu, zawierającą między innymi informacje turystyczne. Starostwo Powiatowe w Wałczu było organizatorem i finansowało stoiska na IV Międzynarodowych Targach Agroturystycznych w Złotowie w 2004 roku. Na uwagę zasługuje fakt, że w 2002 roku w ramach doradztwa metodycznego prowadzonego przez Powiatowy Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Wałczu pojawiła się tematyka dotycząca turystyki i krajoznawstwa w szkole.

W miesiącach wakacyjnych Starostwo Powiatowe w Wałczu od 2004 roku zorganizowało międzynarodowy obóz dla dzieci i młodzieży „Jugendcamp”, w COS na Bukownie, w lutym 2004 roku zainicjowało i sfinansowało obchody rocznicy przełamania umocnień Wału Pomorskiego, 18 marca 2005 roku w MOSiR w Wałczu odbyła się konferencja turystyczna *Turystyka i rekreacja naszą szansą*. Została ona zorganizowana przez Starostwo Powiatowe w Wałczu oraz Stowarzyszenie Pojezierza Wałęckiego. W Parsowie w powiecie koszalińskim 18 kwietnia 2005 roku odbył się Konwent Starostów Powiatowych Województwa Zachodniopomorskiego. W czasie spotkania starostowie zapoznali się z *Narodowym planem rozwoju na lata 2007–2013* oraz Konstytucją europejską. Starosta koszaliński przeprowadził dla starostów szkolenie z zasad kontaktów i współpracy z klientem, po czym zapoznał ich z działalnością na terenie województwa zachodniopomorskiego Polskiej Organizacji Turystycznej.

Innym, ważnym wydarzeniem była narada w Starostwie Powiatowym 24 listopada 2005 roku na temat planu urządzania rezerwatu „Wielki Bytyń”. W spotkaniu tym uczestniczyli: Jan Sylwestrzak – wicewojewoda zachodniopomorski, Maciej Trzeciak – wojewódzki konserwator przyrody w Szczecinie, Andrzej Banaszak – dyrektor Biura Konserwacji Przyrody w Szczecinie. W grudniu 2005 roku Rada Powiatu w Wałczu uchwaliła Program współpracy powiatu wałęckiego w 2006 roku z organizacjami pozarządowymi oraz podmio-

tami, o których mowa w art. 3 Ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. W rozdziale II tego dokumentu do zadań priorytetowych zakwalifikowano między innymi „upowszechnianie kultury, kultury fizycznej i sportu, krajoznawstwa oraz wypoczynku dzieci i młodzieży”. Program informował o zabezpieczeniu w budżecie powiatu środków finansowych umożliwiających pełne i terminowe wykonanie zadań. W budżecie powiatu na każdy rok zaplanowano środki na prowadzenie, między innymi, szkolnych schronisk młodzieżowych. Na przykład w 2004 roku zaplanowano 10 tys. zł na schroniska młodzieżowe, w 2005 roku SSM w Wałczu otrzymało 3 tys. zł, SSM w Tucznie – 3400 zł, SSM w Hankach – 2600 zł. W roku 2009 z tego samego źródła wspomnianym schroniskom starosta przyznał łączną kwotę 14 500 zł. Turystyka stała się jedną z dziedzin współpracy jednostek samorządu terytorialnego również w takich dziedzinach, jak ochrona środowiska, remont dróg, energetyka czy termomodernizacja. Władze Starostwa Powiatowego w Wałczu współdziałały z gminami, szczególnie w okresie wakacyjnym. Patronat nad rozwojem i promocją turystyki w powiecie wałeckim w 2006 roku objęło Stowarzyszenie Gmin Pojezierza Wałeckiego.

Na terenie powiatu wałeckiego w okresie wakacji 2006 roku w letnim wypoczynku w formie obozów harcerskich, profilaktycznych, sportowych, szermierczych, pływackich, tenisowych, kolonii, półkolonii łącznie uczestniczyło 3726 osób⁶. W programach tych obozów uwzględniono poznawanie obiektów pamięci narodowej i osobliwości turystycznych. W kolejnych latach odnotowano wzrost liczby obozów i ich uczestników. W roku 2010 z takiej formy wypoczynku skorzystało 4248 osób w 31 placówkach wypoczynkowo-turystycznych. Należy dodać, że w okresie przygotowawczym i w trakcie ich trwania organizatorzy współpracowali z władzami lokalnymi, w tym ze Starostwem Powiatowym w Wałczu, policją i Kuratorium Oświaty w Szczecinie.

Turystyka znalazła się oprócz innych dziedzin w priorytetach *Powiatowej polityki wobec dzieci i młodzieży*, przyjętej przez Radę Powiatu Wałeckie w maju 2007 roku. Dokument ten zawiera między innymi następujące zadania: „1. Wzbogacenie oferty realizowanych sportowych rekreacyjnych i turystycznych imprez kierowanych do młodego pokolenia i dzieci niepełnosprawnych. 2. Wspieranie szkolnej bazy rekreacyjnej. 3. Opracowanie kalendarza stałych,

⁶ Dane uzyskane od naczelnika Wydziału Oświaty, Kultury, Turystyki i Sportu Starostwa Powiatowego w Wałczu, J. Kropielnickiego.

sportowo-rekreacyjnych imprez integracyjnych”. W dniach 22–23 czerwca 2007 roku w Poznaniu odbyły się Dni Województwa Zachodniopomorskiego. Powiat wałecki zaprezentował szeroką ofertę turystyczną i swoje walory krajo-brazowe.

W Centralnym Ośrodku Sportowym na Bukowinie w Wałczu 14 grudnia 2007 roku odbył się Konwent Starostów województwa zachodniopomorskiego, w którym uczestniczył wojewoda zachodniopomorski Marcin Zydorowicz, marszałek województwa zachodniopomorskiego Władysław Husejko, Stanisław Gawłowski, sekretarz stanu w Ministerstwie Środowiska, Ewa Stanecka, wojewódzki konserwator zabytków, i starostowie powiatów województwa zachodniopomorskiego. Wojewoda przedstawił formy współdziałania administracji rządowej z samorządową szczebla powiatowego, konserwator zabytków zapoznała zebranych z zakresem opieki nad zabytkami, natomiast marszałek województwa zachodniopomorskiego poinformował o uruchomieniu Regionalnego Programu Operacyjnego. Sekretarz stanu w Ministerstwie Środowiska zapoznał z możliwościami korzystania ze środków pomocowych Unii Europejskiej, w tym z programem „Natura 2000”. Zgodnie z regulaminem organizacyjnym z 28 lutego 2007 roku Wydział Promocji i Rozwoju Starostwa Powiatowego w Wałczu zajmuje się gromadzeniem, przetwarzaniem i udostępnianiem zainteresowanym informacji z zakresu turystyki, rekreacji i wypoczynku na terenie powiatu.

W obiektach świadczących usługi turystyczne, w tym noclegowe, należy zwrócić uwagę na stan techniczny, wyposażenie pokoi noclegowych i zespół pomieszczeń ogólnie dostępnych, utrzymanie techniczne sprzętu rekreacji lądowej i wodnej, postępowanie z odpadami stałymi i ciekłymi. Ponadto zapewniono pierwszą pomoc medyczną oraz przypomniano o aktualizacji dokumentacji zdrowotnej osób zatrudnionych w obsłudze. Bezpośredni nadzór nad obiektami turystycznymi, szczególnie przewidzianymi dla młodzieży i dzieci, sprawują władze gminne oraz Wydział Oświaty, Kultury, Turystyki i Sportu Starostwa Powiatowego w Wałczu. Imprezy turystyczne i wypoczynek letni z każdym kolejnym rokiem są przygotowywane bardziej starannie. Organizatorzy zadbali o to, aby pobyt w ośrodkach był bezpieczny i w jak najlepszych warunkach sanitarno-technicznych.

W powiecie wałeckim stan sanitarny tras turystycznych nie budził zastrzeżeń. Miejsca parkowania i postoju pojazdów mają nawierzchnię utwardzaną w gruncie i niwelowaną przed każdym sezonem. Do dyspozycji korzystających

są ławy, stoły z siedliskami, kosze na śmieci. Miejsca postoju i biwakowania zaopatrzone w tablice informujące o zasadach korzystania. Przed sezonem pobocza dróg szybkiego ruchu oczyszczano w ramach prac interwencyjnych. Opróżnianie pojemników z nieczystości odbywa się raz w tygodniu. Przed każdym sezonem prowadzono kontrolę sanitarną kąpielisk. W ewidencji PPIS w Wałczu znajduje się 11 kąpielisk. Sześć jest w miastach, a pięć w gminach. We wszystkich oceniana jest jakość wody pod względem bakteriologicznym i fizykochemicznym. Pobiera się 128 próbek wody, z których dotychczas nie zakwestionowano żadnej. Pozytywną ocenę otrzymują kontrolowane miejsca plażowania.

W dniach 28–30 stycznia 2008 roku gościła w Wałczu delegacja z Niemiec na czele z dyrektorem Wydziału Promocji Powiatu Osnabrück Karlem Heinzem Finkemeyerem. Przedmiotem rozmów ze starostą wałeckim B. Wankiewiczem była, między innymi, inicjatywa zorganizowania w COS w Wałczu kolejnego obozu integracyjnego młodzieży polskiej i niemieckiej w sierpniu 2008 roku, połączonego z poznawaniem osobliwości turystycznych powiatu wałeckiego. Starosta nie ukrywał satysfakcji z bliskiej realizacji tej inicjatywy, ponieważ jest to szansa zaistnienia powiatu wałeckiego jako jednego z nielicznych w województwie zachodniopomorskim współpracującego ze stroną niemiecką w wymianie turystycznej młodzieży. W dniach 4–7 sierpnia 2008 roku przebywała w Wałczu 12-osobowa delegacja z Osnabrück. W jej składzie byli między innymi: Honorowy Obywatel Miasta Wałcza i inicjator partnerskich kontaktów między Wałczem i Bad Essen Gerhard Hofmeyer, burmistrz Bad Essen Gunter Harmeyer, poseł do Bundestagu Georg Schirmbeck i pierwszy sekretarz powiatu Osnabrück dr Reinhold Kassing. W trakcie ich pobytu podpisano umowy o współpracy partnerskiej, rozwoju turystyki między powiatem Osnabrück i powiatem wałeckim oraz miastem Bad Essen i miastem Wałcz. Z tej okazji w zaimprovizowanym przemówieniu starosta B. Wankiewicz między innymi powiedział: „Podpisanie dokumentów partnerskich jest dopełnieniem tego, co wydarzyło się lipcu ubiegłego roku w Niemczech. Jest potwierdzeniem, że przyjacielskie i partnerskie kontakty są realizowane zgodnie z myślą przewodnią naszego porozumienia [Budzanowska, 2008]. Ponadto uznał podpisane dokumenty za inspirujące do rozwijania dalszej, intensywnej współpracy samorządów polskich i niemieckich. W jego ocenie powinny służyć zbliżaniu społeczności obu powiatów, wymianie młodzieży, poglądów i doświadczeń. Wydarzeniom tym towarzyszyły spotkania młodzieży na obozie z powia-

tów Osnabrück, olsztyńskiego, białogardzkiego i wałeckiego w COS na Bukowinie „Jugendcamp 2008”, którego inicjatywę podjęto w trakcie pobytu delegacji niemieckiej w styczniu 2008 roku. [Rozszerzenie..., 2008]. Środki finansowe na ten cel pochodziły z Funduszu Pomerania i Unii Europejskiej, które uzyskano dzięki inicjatywie starosty B. Wankiewicza.

W styczniu 2009 roku starosta B. Wankiewicz i sekretarz powiatu Zbigniew Wolny uczestniczyli w uroczystościach oficjalnego otwarcia nowego roku w Osnabrück. Wizyta ta była okazją do rozmów na temat współpracy w 2009 roku, w tym o kolejnym obozie dla dzieci i młodzieży „Jugendcamp”. Analizowano też koncepcję wytyczenia szlaku turystycznego Powiat Osnabrück–Powiat Wałecki–Powiat Olsztyński. W sierpniu 2011 roku we współpracy z powiatami Osnabrück w Niemczech i olsztyńskim oraz gminą Tuczońskich w Tucznie. Środki finansowe zagwarantowało Starostwo Powiatowe w Wałczu⁷ [Partnerstwo..., 2011].

Do ważnego spotkania doszło w Koszalinie 7 lutego 2009 roku, starosta wałecki rozmawiał z wiceministrem ochrony środowiska i zasobów naturalnych na temat inwestycji realizowanych w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko. W związku z tym powiat wałecki z czterema gminami złożyli wspólny wniosek na termomodernizację obiektów publicznych. W wyniku wcześniejszych ustaleń 11–12 lutego 2009 roku naczelnik Wydziału Promocji i Rozwoju Powiatu przebywał z wizytą w powiecie olsztyńskim, gdzie debatowano o perspektywach wspólnej promocji turystycznej obu powiatów. Obie strony podjęły się wypełniania zobowiązań wobec partnerów z Osnabrück. Według B. Wankiewicza, Wałcz mógłby być bazą przystankową dla turystów z Niemiec jadących na teren województwa warmińsko-mazurskiego.

W dniach 12–18 września 2009 roku na zaproszenie starosty powiatu wałeckiego B. Wankiewicza przebywał w Wałczu Sergi Zhyla, dyrektor Parku Krajobrazowego w powiecie Ovruc na Polesiu, w odległości 100 km na zachód od Kijowa. Celem wizyty było umocnienie współpracy między innymi w dzie-

⁷ B. Wankiewicz w wywiadzie tym powiedział m.in.: „Od trzech lat ponadto współpracujemy z powiatem olsztyńskim w ramach organizacji obozów międzynarodowych. Prowadzimy rozmowy na temat usankcjonowania tej współpracy stosownym dokumentem. Ma to pomóc w stworzeniu współpracy trójstronnej na płaszczyźnie trzech powiatów: Olsztyn, Wałcz i Osnabrück”.

dzinie turystyki partnerskich powiatów i gmin województwa zachodniopomorskiego z podobnymi jednostkami administracyjnymi na Ukrainie.

O rozwoju turystyki w dużym stopniu decydują czynniki zewnętrzne, wpływające na tę dziedzinę gospodarki bezpośrednio lub pośrednio. Do wzrostu atrakcyjności turystycznej powiatu wałeckiego może się przyczynić lepsza dostępność komunikacyjna, w tym sieć i stan połączeń drogowych. Ich utrzymanie w należyтым stanie jest priorytetowym zadaniem Starostwa Powiatowego w Wałczu. Na terenie powiatu wałeckiego krzyżują się dwie ważne drogi krajowe: nr 10 ze Szczecina, przez Bydgoszcz, Toruń i dalej do Warszawy, oraz droga nr 22 z Kostrzyna, przez Gorzów Wielkopolski do Gdańska. Te dwa szlaki komunikacyjne przebiegają przez powiat wałecki i są czynnikiem sprzyjającym promocji turystyki i wykorzystywania bazy turystycznej. Priorytetem dla władz Starostwa Powiatowego w Wałczu w latach 2006–2009 była więc poprawa jakości szlaków turystycznych i modernizacja drogi krajowej nr 10. Z realizacji tego zadania starostwo wywiązało się w terminie.

Zakończenie

Ze względu na usytuowanie wśród licznych jezior i lasów oraz korzystnego położenia komunikacyjnego powiat wałecki ma duże możliwości rozwoju turystyki. Zaletę tę dostrzegły lokalne władze samorządowe i podjęły się systematycznego rozwijania infrastruktury w trosce o zwiększenia atrakcyjności i promocji całego powiatu. Samorząd terytorialny na szczeblu gminnym i powiatowym troszczył się w latach 1998–2010 o zintensyfikowanie rozwoju turystyki w powiecie wałeckim, co przyniosło efekty wyrażające się liczbą korzystających z obiektów turystycznych i poprawą ich standardu. Przedsięwzięcia te w znacznym stopniu były finansowane z budżetu Starostwa Powiatowego w Wałczu. Powiat wałecki stał się atrakcyjnym miejscem pobytu, szczególnie w okresie wakacji letnich, młodzieży korzystającej z noclegów w stanicach i schroniskach. Popularnością cieszą się też pola namiotowe. Za sprawą starostów, a zwłaszcza B. Wankiewicza, intensywnie rozwija się współpraca turystyczna w formie obozów dla młodzieży polskiej i niemieckiej. Tradycją stały się ich wspólne pobyty latem w COS na Bukowinie („Jugendcamp”).

Z każdym rokiem poprawia się stan szlaków turystycznych, co zwiększa ich atrakcyjność i sprzyja organizowaniu wycieczek krajoznawczych. Władze

gminne zatroszczyły się o nowe, strzeżone kąpieliska, a także doprowadziły do poprawy dostępności informacji turystycznej w Wałczu, Mirosławcu, Tucznie i Człopie.

Nadal intensyfikowane są działania prowadzące do zwiększenia liczby młodzieży korzystającej z taniego, zbiorowego wypoczynku, połączonego z poznawaniem miejscowych osobliwości, i rozwijania tak zwanej turystyki sentymentalnej byłych mieszkańców Wałcza i powiatu wałeckiego. Poza tym gminy dysponują, z wyjątkiem Wałcza, terenami częściowo uzbrojonymi pod inwestycje turystyczno-wypoczynkowe objęte planami zagospodarowania przestrzennego. W swoich strategiach uwzględniły one inwestowanie w obiekty i tereny nadające się na działalność turystyczną. Zadaniem gmin jest też podejmowanie działań na rzecz podniesienia standardów oraz jakości już istniejącej infrastruktury związanej z ochroną i poprawą stanu środowiska naturalnego. W tej dziedzinie gminy współpracują ze Starostwem Powiatowym w Wałczu, które przeznacza na te dziedziny znaczne środki finansowe [*Partnerstwo...*, 2011].

Literatura

- Bartosik P., *Nazwy historyczno-geograficzne ziemi wałeckiej w słowniku woj. poznańskiego w średniowieczu (część I: B–D)*, „Spojrzenia Regionalne” 2010, nr 4.
- Bartosik P., *Szkice do dziejów ziemi wałeckiej od czasów najdawniejszych do 1945 r.*, Wałcz 2010a.
- Budzanowska K., *W zjednoczonej Europie ważne jest, aby partnerzy się znali*, „Ziemia Wałecka” 2008, nr 33.
- Chruścicki T., *W nadziei na współpracę*, „Pojezierze Wałeckie” 2000, nr 20 (169). „Dobry klimat”, strona internetowa powiatu wałeckiego, 15.11.2010.
- Dudek M., Sadowski J., *Fortyfikacje Wału Pomorskiego w Wałczu*, Gliwice 2006.
- Ellwart J., *Pomorze Środkowe. Przewodnik turystyczny, bez daty i miejsca wydania*.
- Filipiak B., *Zadania władz samorządowych we wspieraniu rozwoju lokalnego*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 501, Ekonomiczne Problemy Usług nr 22, Szczecin 2008.
- Gniot R., *Przewodnik turystyczny po Pojezierzu Wałeckim*, Wałcz 1998.
- Gniot R., *Sport i turystyka w Wałczu*, w: *Zarys historii Wałcza w latach 1945–2005*, t. V, *Skarby ziemi wałeckiej*, red. B. Gałka, Gdynia 2009.

- Jasnowska J., *Walory przyrodnicze ziemi waleckiej i ich znaczenie dla rozwoju gospodarczego*, w: *Wybrane wykłady z zachodniopomorskich spotkań z nauką*, Wałcz 2002.
- Jóźwik L., *X-lecie działalności Waleckiego Klubu Miłośników Wałcza*, „Zeszyty Waleckie” 2006, nr 2.
- Kokowski B., *Ochrona zdrowia, sport i turystyka*, w: *Ziemia walecka w Polsce Ludowej*, Koszalin 1972.
- Kosacki J., Kucharski B., *Pomorze zachodnie i środkowe. Przewodnik*, Koszalin 1999. *Pojezierze Waleckie. Szlakiem Wału Pomorskiego*, Wałcz 1994.
- Kubicki R., Kulbaczevska M., *Wpływ turystyki na rozwój gospodarczy jednostek samorządu terytorialnego na przykładzie wybranych gmin województwa zachodniopomorskiego*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 501, Ekonomiczne Problemy Usług nr 22, Szczecin 2008.
- Lecki W., Maluśkiewicz P., Wałkowski J., *Wał Pomorski. Przewodnik*, Poznań 1980. *Szlakiem waleckich kapliczek maryjnych*, Wałcz 2008.
- Meyer B., *Informacja w procesie obsługi ruchu turystycznego*, w: *Informacja turystyczna*, red. A. Panasiuk, Ekonomiczne Problemy Turystyki nr 7, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego 2006.
- Panasiuk A., *Rola informacji w rozwoju regionalnej gospodarki turystycznej*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 501, Ekonomiczne Problemy Usług nr 22, Szczecin 2008.
- Partnerstwo jest koniecznością*, rozmowa B. Dymarczyk ze Starostą Waleckim dr. Bogdanem Wankiewiczem, „Fakty Waleckie” z 8 marca 2011.
- Parysek J., *Podstawy gospodarki lokalnej*, Poznań 1997. Bończak-Kucharczyk E., Herbst H., Chmura K., *Jak władze lokalne mogą wspierać przedsiębiorczość?* Fundacja Inicjatyw Społeczno-Gospodarczych, Warszawa 1998.
- „Powiat Walecki”, Biuletyn Informacyjny Starostwa Powiatowego w Wałczu, marzec 2009.
- Ptaszyńska D., *Ochrona zabytków ziemi waleckiej*, w: *Ziemia walecka w Polsce Ludowej*, Koszalin 1972.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji i Sportu z dnia 7.03.2005, DzU 2005, nr 52, poz. 467. *Rozszerzenie zaufania*, „Pojezierze Waleckie” 2008, nr 32 (590).
- Stankiewicz B., *Legendsy ziemi waleckiej*, Inowrocław 2004. Goszczyński J., *Coś trzeba z tym zrobić*, „Powiat Walecki” 2010, nr 11.
- Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego powiatu waleckiego do 2010 roku*, Wałcz 2001.
- Świątek A., *Powiatowa wizja roku 2030*, „Tygodnik Walecki” 2001, nr 28.
- Szlaki turystyczne i jeziora okolic Wałcza. Wałcz bez daty*, red. R.A. Drozd, Rurzyca-Piła 2006. *Jeziora i szlaki wodne Pojezierza Waleckiego*, Wałcz 2004.

- Ustawa z dnia 18.01.1996 roku o kulturze fizycznej, tekst jedn. DzU 2000, nr 81, poz. 889 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 25.10.1991 roku o organizowaniu działalności kulturalnej, tekst jedn. DzU 2000, nr 13, poz. 123.
- Ustawa z dnia 5.06.1998 roku o samorządzie powiatowym, tekst jednolity DzU 2001, nr 142, poz. 1592 z późn. zm. zwana dalej ustawą o samorządzie powiatowym.
- Ustawa z dnia 7.09.1991 roku o systemie oświaty, tekst jednolity DzU 2004, nr 256, poz. 2572 z późn. zm.
- Walecka Pętla Kajakowa*, Wałcz 2004. *Walecka twierdza „Czapa Hitlera”*, Wałcz 2005.
- Wanagos M., *Stymulowanie przedsiębiorczości w regionie poprzez „Program rozwoju produktów turystycznych” na przykładzie województwa pomorskiego*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 50, Ekonomiczne Problemy Usług nr 21, Szczecin 2008.

THE ROLE OF THE DISTRICT AUTHORITIES IN WAŁCZ IN THE DEVELOPMENT AND MANAGEMENT OF TOURISM IN THE REGION IN 1998–2010

Summary

Because of its location on the communication route, surrounded by many lakes and forest the Wałcz region represents high tourism potential. It has been recognized by the local authorities, which systematically put effort to develop the facilities in order to promote the region and make it more attractive.

County and district governments contributed to the tourism development in the region in 1998–2010, which led to higher number of tourists and better standard of the facilities. Most of the efforts were financed by the local government in Wałcz. The Wałcz region has become a very attractive place for young people staying in hostels during summer holiday. Camping sites are also very popular. Thanks to the local governors, especially B. Wankiewicz, we can observe a growing cooperation in the form of camps, mainly between the Polish and the Germans. Summer stays in the sport center in Bukowina (Jugendcamp) has already become a tradition.

The condition of the tourist trails got better every year, which increased their attractiveness and opened a possibility of sight-seeing tours. Local authorities opened

new watched beaches and improved tourist information facilities in Wałcz, Mirosławiec, Tuczno and Człopa.

The activities to increase number of young people using cheap, mass tourist facilities connected with discovering local attractions and developing the so-called ‘sentimental tourism’ of the former residents of the Wałcz region are constantly growing.

Translated by Magdalena Jakubczak-Sapała